

Забезпечення стабільності банківської системи як стратегічна складова фінансової політики держави в умовах глобалізації

Олександр Олексійович Любіч,
завідувач відділу ДННУ «Академія фінансового управління»,
доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Володимир Миколайович Домрачев,
провідний науковий співробітник ДННУ «Академія фінансового управління»,
кандидат фізико-механічних наук, доцент

Анотація. Проаналізовано сучасні проблеми банківської системи і надано рекомендації щодо посилення її стабільності.

Ключові слова: стабілізація, ризики, банківська система.

Глобалізація світової системи господарства і процеси, які в ній протікають, значною мірою впливають на економічну ситуацію в Україні і, відповідно, на стан банківської системи країни.

Верховна Рада України 1 березня 2014 року схвалила Програму діяльності Кабінету Міністрів, де зазначено цілі і завдання нового уряду. Серед них виділимо такі: невідкладна стабілізація фінансової ситуації, відновлення програм співпраці з МВФ і виконання всіх умов, необхідних для отримання допомоги від МВФ та ЄС [1].

Поставлені завдання потребують розв'язання проблем економічної та фінансової стабілізації, що, у свою чергу, неможливо без забезпечення стійкості банківської системи України.

Сучасний стан вітчизняного банківського ринку значною мірою спричинений не тільки турбулентністю на світових фінансових ринках, політичною нестабільністю й інституційною слабкістю регулювання, а й чинниками мікросередовища, зокрема недосконалою системою управління ризиками.

Стратегічним напрямом фінансової політики України є забезпечення стабільності банківської системи. Вирішення цього завдання передбачає вдосконалення стандартів банківської діяльності та норм банківського регулювання. Тому цілі і наслідки євроінтеграції банківської системи повинні відповідати цьому стратегічному пріоритету. Український ринок банківських послуг усе ще має значний потенціал розвитку і тому є привабливим для європейських банків.

Першочерговим завданням функціонування банківської системи України є не тільки збереження стабільності, а й розширення кредитування реального сектору, оскільки фундаментальним чинником функціонування банківської системи є стан реального сектору економіки.

Для реалізації вищезазначеного необхідна активна політика держави зі збільшення фінансової сталості економіки, випереджаючого зростання внутрішнього грошового попиту порівняно із зовнішнім, зменшення інфляції та волатильності фінансових активів, поліпшення управління валютним курсом на рівні розвинених індустріальних країн. Значущий внесок

повинна внести реструктуризація фінансового сектору, направлена на зростання його капіталізації, якості управління ризиками і, як наслідок, забезпечення здатності фінансувати стійке зростання економіки та інновації.

Динамічні процеси розвитку і трансформації сучасного ринкового середовища призводять до істотного посилення конкурентної боротьби на внутрішніх і зовнішніх ринках, що, у свою чергу, зумовлює виникнення нових і модифікації наявних факторів, які впливають на організацію та ефективність здійснення банківської діяльності. Це закономірно супроводжується актуалізацією проблеми підвищення ефективності управління ризиками банківської діяльності.

Модернізація системи управління банківськими ризиками передбачає здійснення комплексу заходів у сфері банківського ризик-менеджменту як невід'ємної частини системи управління діяльністю банку.

Зважаючи на специфіку банківської діяльності, у банківському менеджменті на перший план виходять питання ефективного управління ризиками з метою захисту інтересів клієнтів, які довірили банку свої заощадження, і забезпечення фінансової стійкості самого банку. Основний акцент у сфері управління банківськими ризиками припадає на роботу в самому банку, де, виходячи з концепції універсального характеру ризику, ведеться пошук оптимальних управлінських рішень. Кожен конкретний банк розробляє комплекс дій, пов'язаних з управлінням ризиками, строго з урахуванням особливостей того спектра ризиків, які притаманні діяльності саме цього банку.

Для України актуальним є завдання інтеграції великої кількості методів управління кредитними ризиками в єдину методологію контролю й обмеження ризиків на консолідованій основі щодо вітчизняних умов і відповідно до стандартів оцінки достатності капіталу Базельського комітету («Базель II» і «Базель III»).

Результативність управління кредитними ризиками в банківському секторі економіки України повинна ґрунтуватися, насамперед, на інституціональних принципах організації банківської справи. Вітчизняному банківському секторові необхідно на основі світового банківського досвіду вдосконалювати такі ме-

тоди управління кредитним ризиком, як лімітування, резервування коштів під покриття очікуваних і непередбачених втрат, диверсифікованість, страхування, хеджування, сек'юритизація боргових зобов'язань, умови дострокового стягнення сум тощо.

Використання досвіду іноземних банків дозволить уникнути помилок в оцінці й управлінні кредитним ризиком, створить умови для формування нових організаційних структур (кредитних бюро, рейтингових агентств), які сприятимуть оптимізації управління системою кредитних ризиків, стимулюватимуть інвесторів розділяти банківські ризики і, разом з тим, дозволить одержувати їм значний прибуток.

Загальні, визнані у світі положення управління і нагляду за ризиками викладено в матеріалах Базельського комітету «Базель III» [2].

Головну роль у надгляді за банками звичайно відіграють центральні банки і служби банківського нагляду. На центральні банки також покладено функцію забезпечення фінансової стабільності. При цьому центральні банки застосовують інструменти грошово-кредитної політики. Однак остання світова фінансова криза показала, що інструментів грошово-кредитної політики замало для забезпечення фінансової стабільності. Потрібні додаткові заходи з боку держави за рахунок посилення впливу бюджетно-податкової політики.

У розвинених економіках головну роль у кредитуванні економіки відіграють комерційні недержавні банки. Але в багатьох країнах, які розвиваються, основу банківської системи становлять банки з державним капіталом. Так, наприклад, у Росії близько 46% капіталу сконцентровано у трьох банків з державним капіталом (ВТБ, Сбербанк Росії, Внешэкономбанк), у Китаї п'ять державних банків монополізували 80 відсотків банківського ринку, у Білорусі три державні банки займають провідні позиції, 2013 року державні банки займали більше ніж 78% ринку.

Ураховуючи проблеми, що нині існують у банківській системі ЄС, значні недоліки системи банківського регулювання, які виявила фінансова криза, постійні зміни регуляторного поля в ЄС, до процесу євроінтеграції слід підходити вкрай виважено і обережно.

Український ринок банківських послуг усе ще має значний потенціал розвитку і тому є привабливим для європейських банків. Проте на поточному етапі розвитку України інтереси вітчизняної банківської системи та іноземних банків не завжди збігаються. На сучасному етапі у країнах ЄС банки сконцентровані на вирішенні проблем із ліквідністю, у тому числі за рахунок припинення фінансування закордонних філій і дочірніх банків, виведення коштів із менш розвинених країн. Тоді як першочерговим завданням функціонування банківської системи України є не лише збереження стабільності, а й розширення кредитування реального сектору економіки.

Національна банківська система, включаючи банки з іноземним капіталом, є частиною економіки України, у зв'язку з чим механізми регулювання банківської діяльності мають розвиватися з урахуванням

необхідності як забезпечення стабільності банківської системи і захисту інтересів клієнтів банків, так і активної участі банків у реалізації пріоритетних завдань економічного розвитку країни.

За станом на 01.03.2014 активи українських державних банків становили 18% (рис.). Тож українську економіку кредитує здебільшого комерційні банки – 10 найбільших із них за станом на 01.01.2014 сконцентрували 41% активів. Ці «найбільші» і державні банки разом сконцентрували 59% активів і можуть вважатися «системно значущими» в Україні.

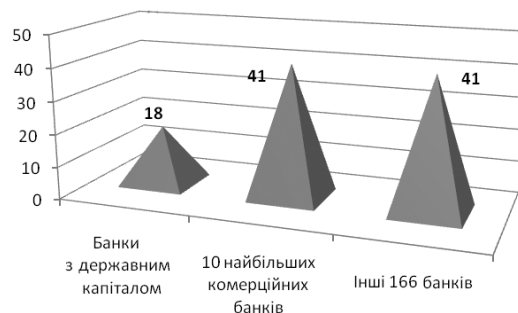

Рис. Структура активів банків України на 01.01.2014

Примітка. Побудовано за даними НБУ

Удосконалення функціонування вітчизняної банківської системи в умовах інтеграції України до ЄС передбачає виконання таких дій:

- посилення нагляду за діяльністю банків і підтримання фінансової стабільності з урахуванням передового міжнародного досвіду;
- імплементації положень і рекомендацій Базельського комітету щодо аналізу, моніторингу і контролю стану банківської системи, що дозволить завчасно виявляти фактори ризиків і вразливі сектори;
- розроблення методики впровадження системи стрес-тестування з метою ранньої діагностики можливого негативного впливу діяльності окремих банківських установ на стабільність і ефективність розвитку банківської системи України;
- підвищення рівня координації цілей та заходів державних органів нагляду за фінансовою системою;
- активізації кредитної підтримки банками розвитку реального сектору економіки, у тому числі за рахунок участі банків із державним капіталом;
- удосконалення методики розрахунку нормативів достатності капіталу відповідно до вимог Базельської угоди про капітал і відповідних Директив ЄС;
- удосконалення нормативно-правового забезпечення при здійсненні стрес-тестування банків на основі використання методик, що впроваджені та діють в ЄС;
- розбудова системи мінімізації ризиків діяльності банків, зокрема ризику ліквідності, з урахуванням передового світового досвіду.

Висновки. На теперішній час активи українських банків зростають в основному за рахунок збільшення розміру портфеля цінних паперів, перш за все ОВДП.

Наявна тенденція розвитку фінансової системи України демонструє загрозу з боку зменшення кредитування українських підприємств, тому питання наповнення економіки довгостроковими кредитними

ресурсами потребують посилення заходів забезпечення стабільності банківської системи.

Нагальними є об'єктивна оцінка майбутнього фінансового стану банківської системи України, виявлення системних загроз фінансовій стабільності держави, підвищення ефективності нагляду та управління банками на основі стратегічного антикризового управління ризиками у фінансовому секторі України.

Список використаних джерел

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-14>.
2. Базель III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bis.org/bcbs/index.htm?ql=1>.

Summary. Analyzes the current problems of the banking system and provided recommendations to enhance its stability.

Keywords: stabilization, the risks, the banking system.